

СТРУКТУРНО-КОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАГАДОК

Яник О.Я.,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,

вул. Г. Сковороди, 2, м. Київ, 04070

oksanayanyk81@gmail.com

ORCID iD 0000-0002-5899-7179

У статті розглянуто структурно-когнітивні особливості англійських загадок, основні принципи їх побудови. Предметом дослідження виступають етнокогнітивні засади формування лексико-семантичної структури англійських загадок. Відтворено процес реконструювання етнокогнітивності людей, їх національного мислення, його еволюціонування за допомогою такої паремійної одиниці, як загадка. Обґрунтовано необхідність окреслення змісту загадок з огляду на розвиток технологій, появи нового, що оточує людину.

Ключові слова: етнокогнітивний компонент загадки, перцептивний образ, семантична деривація, функціональні характеристики, метонімія, нарративна стратегія, імпліцитність, просодика.

Яник О.Я.

Структурно-когнитивные особенности английских загадок

В статье рассмотрены структурно-когнитивные особенности английских загадок, основные принципы их построения. Предметом исследования выступают этнокогнитивные основы формирования лексико-семантической структуры английских загадок. Воспроизведен процесс реконструкции этнокогнитивности людей, их национального мышления, его эволюционирования с помощью такой паремийной единицы, как загадка. Обоснована необходимость определения содержания загадок, учитывая развитие технологий, появления нового, что окружает человека.

Ключевые слова: этнокогнитивный компонент загадки, перцептивный образ, семантическая деривация, функциональные характеристики, метонимия, нарративная стратегия, имплицитность, просодика.

O. Yanyk

Structural-cognitive features of English riddles

The article considers structural and cognitive peculiarities of English riddles and the main principles of their formation. The object of this research is ethnocognitive principles of the formation of lexical and semantical structure of English riddles. Here has been noted about the emergence of the genre of the riddle, that is the period of old English culture (5-11 c.). The article presents the theories on which the definition of the term "riddle" is based. There are theories that refer to the structure of the riddle and those, based on cognitive aspects. It presents A. Taylor's understanding of "a real riddle" and "riddle questions". A riddle forms a certain view of the world. A genre is directed on finding out not only people's aptitude but it's also the means of the development and improvement of people's mental abilities. The article provides a variety of English riddles from different resources.

Key words: ethnocognitive component of the puzzle, perceptual image, semantic derivation, functional characteristics, metonymy, narrative strategy, implicitness, prosody.

Вступ. Виникнення мови стало результатом необхідності виражати сприйняття певних явищ та предметів. Вдосконалення предметів вимагало все більшої конкретизації їхнього значення та властивостей їхніх назв. Оскільки кожна культура формувалася під впливом тих чи інших чинників, то і формувалися різні підходи до світосприйняття, що виражались в семантиці назв предметів і в наданих їм характерних властивостях. Для кожного народу притаманний набір звичних і специфічних лінгвальних

і екстралінгвальних уявлень, на основі яких сформувалося паремійне розмаїття, яке і становить корпус світових мов.

У ряді паремійних одиниць особливе місце посідає загадка, дослідження якої допомагає реконструювати етнокогнітивність людей, їхнє національне мислення та його еволюціонування. У загальному структура загадок зводиться до наявної описової частини і відгадки, хоча різні вчені пропонують видозміни й доповнення у структурі загадки. Спадщина загадок збільшу-

ється з огляду на стрімкий розвиток технологій, появи нових предметів, необхідності окреслення їхнього змісту. Загадка постає як результат необхідності пошуку відповіді на питання, що виникли, як необхідність формулювати запитання самому.

Актуальність дослідження. Особливою системою колективних знань про світ є англійська загадка — фольклорний жанр, який формувався і зберігається протягом усієї історії культури Англії. Наповнена асоціативними зв'язками та метафоричними образами англійська загадка стає об'єктом наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема О.О. Селіванової, Н.В. Захарової, Е. Кенгес Маранди, Н.Б. Мечковської, С.Г. Лазутіної, А. Dundes, R. Georges, A. Taylor, K. Kurth, R. Rauch, A. Jolles та ін. У працях даних науковців англійська загадка розглядається різнобічно — як з точки зору семантичної структури, так і за функціональними особливостями, але структурно-когнітивні особливості загадок, пов'язаних з людиною, вивчені ще неповно. Для кращого розкриття даної проблематики нами широко використаний метод контрастивного аналізу, який є основним при зіставленні оригіналу з перекладом. Це сукупність специфічних прийомів дослідження порівняння певного об'єкта в його інтерпретації іншою мовою з метою виявлення її специфіки. Він спрямований передусім на виявлення відмінностей між зіставляваними мовами. Контрастивний аналіз дозволяє встановлювати відношення контрасту на всіх мовних рівнях через діафонію (фонологічні розходження), діасемію (семантичні розходження) і діалексію (лексичні розходження).

Виклад основного матеріалу. Серед розмаїття визначень загадки, на нашу думку, одним із влучних є трактування загадки в енциклопедії «Британіка», де загадку розуміють як виражену через навмисно загадкове або неоднозначне питання, що вимагає продуманої і чисто дотепної відповіді [2]. Поява жанру загадки датується V–XI ст. — період давньої англійської культури. Зокрема давньоанглійські загадки представлені у книзі, що дійшла до наших часів. Це рукопис творів давньоанглійської поезії — Exeter Book, Codex Exoniensis, так званий Ексетерський кодекс.

Давньоанглійські загадки — це поетичні твори, побудовані за складними правилами. У них використовувалися метафоричні перефрази, строгий віршовий розмір із внутрішньою римою, алітерація. У загадках цього періоду розкривалася ієрархія сутностей християнського світу. Ці загадки слугували короткими духовними настановами, а також роз'яснювали християнські принципи життя в алегоричній запитальній формі [6, 67].

Дати визначення загадці, окреслити її елементи складно, проте вдалу спробу в цьому напрямку зробив Роберт Петш, разом з натхненними структуралістами Робертом А. Жоржем та Аланом Дандесом [10]. Р.А. Жорж та А. Дандес висловили припущення, що «загадка — це традиційний словесний вираз, який містить один або кілька описових елементів, пари яких можуть бути опозиційними, багато елементів можна просто вгадати» [8].

Як зазначають Т.А. Green та W.J. Pepicello, визначення загадки базується, в основному, на двох теоріях (рис. 1).

Рис. 1. Теорії, на яких базується визначення терміна «загадка» (складено автором на основі [7]).

Варто зазначити, що кожен з науковців виділяє власні значимі для нього структурні компоненти загадки, які поєднують імпліцитний та експліцитний зміст самої загадки, користуючись при цьому різними категоріями та дефініціями, комбінуючи різне смислове навантаження загадки. Наприклад, О.А. Берегова акцентує на свідомій зашифрованості, кодування загадки для відображення певною соціальною групою конкретних дій. О.О. Селіванова

презентує загадку як спосіб створення комунікаційних зв'язків між різними соціогрупами.

Фольклорист та мовознавець Арчер Тейлор виокремлює поняття «справжньої загадки» з її характерними структурними частинами, а також «загадкового питання». Тейлор зазначає, що у «справжньої» загадки наявні такі елементи, як вступ та закінчення. Хоча загадка може і не містити одного або й обох цих елементів. Вступ може містити [8, 129]:

- опис місця дії: “As I was going through the garden gap”, etc.;
- звичайні закликання до розв’язування загадки: “Riddle me, riddle me, ree...”;
- певні формули, що утворюють загадку: “I saw something strange”, “Here’s something you can’t guess”.

Закінчення, зазвичай, обумовлює складність загадки. Арчер Тейлор зазначає, що нам

слід розрізняти загадкові запитання (“riddling questions”) від справжніх загадок. Загадкові запитання він ще називає “false riddles”. Структура загадкових запитань відмінна від структури справжніх загадок. Вступ та закінчення зрідка присутні і завжди не вистачає позитивного або негативного описових елементів. Загадкові запитання дуже сильно різняться між собою за формою та змістом (рис. 2).

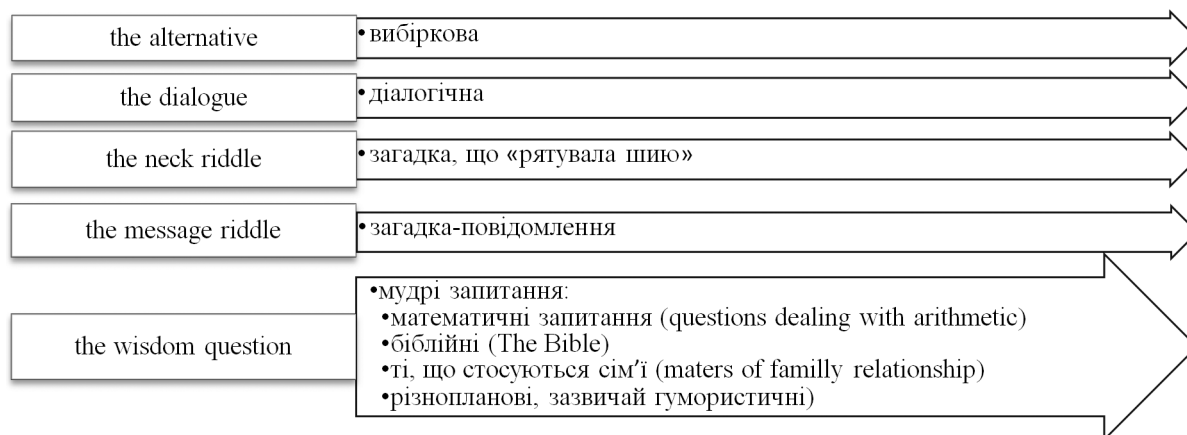

Рис. 2. Класифікація загадкових питань за формою (за Тейлором) (складено автором на основі [8])

Отже, необхідною є наявність у структурі загадки позитивних чи негативних описових елементів, які, за А. Тейлором, становлять основу загадки. Позитивний опис веде до відповіді, але вводить в оману слухача, оскільки його розуміють переносно, а не буквально. Негативний опис також містить відповідь, але спантеличує слухача, оскільки сприймається буквально [8, 130].

Наведемо наступні приклади [8]:

Humpty Dumpty sat on a wall,
Humpty Dumpty had a great fall;
All the king’s horses and all the king’s men
Can’t put Humpty together again.

(Egg)

За такою ж структурою побудована наступна загадка [9]:

Hickamore, Hackamore, on the King’s kitchen door;
All the King’s horses, and all the King’s men,
Couldn’t drive Hickamore, Hackamore,
Off the King’s kitchen door.

(Sunbeam)

Спершу виділяємо описовий елемент загаданого предмета, в другій частині наявне гіперболізоване порівняння, що підсилюється фразами “can’t...”, “couldn’t”, які є сильними запереченнями і додають підсилення сприйняття слухачем загадки. Аналогічну структуру фіксуємо в такій загадці [9]:

Arthur O’Bower has broken his band,
He comes roaring up the land-
A King of Scots, with all his power,
Cannot turn Arthur of the Bower.

(Wind)

Ще одною версією цієї загадки є [9]:

Robin O’Bower has broken his band;
He comes roaring up the land.
King of Scots, with all his power,
Can’t stop Arthur of the Bower.

Це приклад позитивного описового елементу. У негативному описі також міститься відповідь, але її сприймають буквально, що спантеличує слухача. Наприклад [8]:

As I went through the garden gap
Who should I meet but Dick Red-cap,
a stick in his hand, a stone in his throat,
Guess me my riddle, I’ll give you a groat.

Ще на одну інтерпретацію вищенаведеної загадки натрапляємо у відомій “The tale of Squirrel Nutkin” Беатрікс Поттер, яку сама письменниця дослівно називає “old as the hills” [9]:

Riddle me, riddle me, rot-tot-tote,
A little wee man in a red red coat
A staff in his hand and a stone in his throat
If you’ll tell me this riddle, I’ll give you a groat.

Отже, відгадкою, як і в попередній загадці, буде “Cherry”. Відмінними в структурі цих загадок є вступна та основна частини. Початок першої загадки скеровує того, хто намагається знайти відгадку, у конкретну місцевість, що вже орієнтує і спрощує пошук відповіді висловленим обмеженням. Обіцянку винагорода за відгадку знаходимо і в такій загадці [9]:

Flour of England, fruit of Spain,
Met together in a shower of rain;
Put in a bag tied round with a string,
If you'll tell me this riddle, I'll give you a ring.
(Plum-pudding)

Спільним у структурі обох загадок є заключна частина, яка містить обіцянку за успіх отримати винагороду. Отже, завершення загадок містить спільну прикінцеву частину, наприклад: “I'll give you a groat”, “I'll give you a ring”. Серед англійських загадок функціонують і ті, що у своїй структурі містять відгадку-застереження [9]:

Hitty Pitty within the wall
Hitty Pitty without the wall;
If you touch Hitty Pitty,
Hitty Pitty will bite you!

У цьому випадку відгадку “Nettle” сховано в образі такого собі “Hitty Pitty”. Це своєрідна загадка, яка в закінченні містить застереження з вираженим описом яскравих характерних рис загадуваного об'єкта. Отже, у закінченнях багатьох англійських загадок міститься обіцянка винагорода за успіх або своєрідне покарання за невдачу.

Найбільш уживаною в англійських загадках є антропоморфна метафора (із 1829 загадок, включаючи загадки Ексетерського кодексу та загадки, які зібрав А. Тейлор, антропоморфна група — це 555 загадок, що становить, відповідно, 30 % від загальної кількості). Це вказує на те, що світ в англійських загадках часто зображується як жива істота, що подібна до людини [6, 69].

Наприклад, загадка про людину — дім, у якому сховано серце [6, 69]:

Upon a bone hill there was a little house
In the house there was a little trunk
In the little trunk there was a little cup
In the little cup there was a little drop
Which no man could do without
(The Heart's Blood)

Є й такі загадки, в яких спостерігається витончене обрамлення предметів рослинного чи тваринного світу, втілене у людську подобу, наділену чуттями:

My first is in cHerry and also in cHin.
My second's in Evil and never in sin.
My third is in Raisins and even in Rain
My fourth is the same letter used once again.
My fifth is in seasIde, my sixth is in saNd
My seventh's in Growing, but not on the land
My whole is a fish, and it's true that you could
Catch him at sea, but never in a wood!

(Herring)

Ще одним прикладом такої загадки є:

My first is in Tea but not in leaf
My second is in tEapot and also in tEeth
My third is in cAddy but not in cosy
My fourth is in Cup but not in rosy
My fifth is in Herbal and also in Health
My sixth is in peppeRmint and always in wealth
My last is in drink, so what can I be?
I'm there in a classroom, do you listen to me?

(Teacher)

Очевидно, що загадка складається з декількох рим. Як бачимо, кожний рядок «приховує» частину відгадки — містить літери, які є частиною слова-відгадки. Останній рядок буквально вказує, «де» шукати відгадку (“my whole is a fish ...catch him at sea...”). Тобто, англійську загадку можна узагальнено розглядати як певне питання парадоксального характеру.

Багато загадок формуються на основі «питання-порівняння», як наприклад:

All about, but cannot be seen,
can be captured, cannot be held,
no throat, but can be heard. What is it?

Адресат пропонує заперечення відносно загадуваного предмета чи явища, водночас наділяючи його функціональною можливістю, здатністю. Тобто, тим самим заданим порівнянням “can... smth. ..but cannot smth” зменшує область допустимої множини розгадки, тобто формується своєрідна блок-схема пошуку розгадки, згідно якої крок за кроком адресант підбирає із сукупності можливих розгадок найбільш прийнятну. Проте це все ж не гарантує 100 % збігу розгадки адресанта і загадуваного предмета чи явища адресатом.

Слід також виокремити проєктивні загадки (“projective riddles”). У них світ зображений очима речей, загадкові створіння розповідають про обставини, в які вони потрапляють, про свої призначення і властивості [5].

Цікавим є також структурний підхід до вивчення загадки Роберта Петша. Він виокремлює ядро та обрамлення, що вирізняється формальним характером. Ображення, в свою чергу, складається з вступної та завершальної формул. Ключове завдання даних формул — привернути

увагу адресата загадки, сконцентрувати та активізувати увагу на ті труднощі, що очікуються попереду [7, 40].

Головним досягненням Р. Петша є розкриття структури ядра загадки. Дана структура є поєднанням стилістично різнорідних форм позначення. Серед цих форм: непряма назва предмета, його опис та ще один елемент, який вносить опис, несумісний із попереднім [7, 41].

Р. Петш виділяє повну та достатню загадку. Повну загадку він ще називає нормальною. Хоча така загадка, на його думку, є рідкістю. Отже, структура такої загадки складається із п'яти елементів [7, 41]:

- 1) ввідний, обрамлюючий елемент;
- 2) компонент ядра, який непрямо називає чи представляє загадковий предмет;
- 3) описовий компонент ядра;
- 4) гальмуючий компонент;
- 5) заключний, обрамлюючий елемент.

Проте для повноцінної загадки потрібні лише два елементи: який непрямо називає предмет та описовий елемент. Аналіз загадки Р. Петша має дві сильні сторони. Основним є те, що він дав визначення «справжньої загадки» і структурно представив її [7, 41].

Укладачка другої колекції «Фінських загадок», опублікованих у 1844 році, Elias Lonnrot писала так про загадки та загадування: «Як математика є у школах тих, хто навчається, так і загадка є у домашній школі народу. Обидвоє тренують розум, щоб зрозуміти невідоме, починаючи із відомих умов». Lonnrot відзначає перш за все когнітивну функцію загадок.

Про пізнавальну функцію загадок зазначає І. Палашевська. Вона стверджує, що англійські загадки виникли як міфопічні висловлювання. В їхній основі лежать пізнавальні процеси порівняння та отождолення. Це здатність співвідносити явища із різних галузей, здійснювати інтерпретацію одного через іншого. Давні англійські загадки містять епітети, порівняння, символи. Вони формують певний погляд на світ. Це спосіб так званого розкриття концептуального змісту культурної свідомості за допомогою образотворчих засобів мови [5, 120].

Як сама загадка, так і її розгадування руйнують звичне зорове сприйняття та ілюструють застосування підходів, які описують процеси, що відповідають за «образ сприйняття» або «перцептивний образ». Варто зазначити, що у свідомості того, хто формує загадку, і в уяві розгадника можуть формуватися різні перцептивні образи, адже кожен фігурант може робити акцент на різних властивостях сприймання, а саме: предметність, цілісність, структурність, константність, вибірковість та осмисленість [1]. У той же час усі ці властивості перебувають у взаємодії і можуть сприйматися одночасно.

Предметність сприйняття визначає, що образ сприйняття ми відносимо до певного предмета чи явища. Цілісність сприйняття полягає в тому, що образи сприйняття являють собою цілісні, завершені, предметно оформлені структури [1].

Структурність як властивість сприймання вказує на те, що всі загадувані предмети, явища наділені стійкими взаємозв'язками, а виділення окремих із цих відношень все одно відноситься до конкретного предмета чи явища.

Властивістю, яка відповідає за збереження і стійкість сприйняття форми предмета чи явища незалежно від того, які умови пропонує адресат адресанту, — є константність сприйняття. Це означає, що серед мінливих і різноманітних перцепцій ми сприймаємо певний об'єкт як постійну структуру. Незалежно від того, де знаходиться уявний предмет, ми можемо визначити його структуру, габарити, змінюваність під дією тих чи інших умов.

Вибірковість сприйняття власне формує відмінність між образом предмета чи явища, який творить адресант та який сприймає через свою призму адресат загадки.

Осмисленість сприйняття є проявом синтезу мислення та логічного розуміння призначення й ролі предметів та явищ об'єктивної дійсності.

Сприймаючи будь-який предмет чи явище, адресат і адресант загадки підсвідомо відносять його до певної категорії, узагальнюють його, надаючи специфічних властивостей. Навіть сприймаючи незнайому досі інформацію, ми намагаємося побудувати певний асоціативний ряд, який ґрунтується на вже отриманих знаннях та досвіді.

На думку науковців, превалювання у слухача певних властивостей сприймання зумовлює суперечливість в уяві слухача, який намагається надати конкретних дефініцій шуканому об'єкту чи явищу. Власне, суперечність викликана структурними особливостями «справжньої» загадки, а саме наявності фігурального та буквального опису предмета.

Фігуральний або символічний опис предмета надає йому стилістичну і риторичну значимість, виразність та образність. Буквальний же образ сприйняття властивий тим, хто не звик до алегорій і метафор, а радше до послідовного логічного лаконічного опису предмета. Такий опис важко назвати перебільшенням чи фантазією. Тому перш за все необхідне чітке розрізнення фігурального та буквального смислів. Реалізуючи потребу задоволення питальності загадки, послуговуються не лише вербальними, але й невербальними засобами за допомогою просодики.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, загадка є не тільки складовою культури певного етносу, а й фігурує певним кодуван-

ням національної самобутності. Це жанр, який спрямований не лише на виявлення кмітливості людини, він також є потенційним засобом для розвитку та вдосконалення розумових здібностей, для розширення діапазону вмінь і навичок аналізу, порівняння, абстрагування, відображення та кодування явищ об'єктивної дійсності.

Загадки формують певний погляд на світ. Це спосіб так званого розкриття концептуального змісту культурної свідомості за допомогою образотворчих засобів мови. Варто зазначити, що характерним явищем для загадок є протиставлення, прихований зміст, виклик до порівняння та антонімічних зворотів, тобто антонімічна імпліцитність.

ДЖЕРЕЛА

1. Властивості й види сприйняття. Перцептивний образ та його властивості [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://studme.com.ua/177007115129/psihologiya/svoystva_vidy_vospriyatiya_pertseptivnyy_obraz_ego_svoystva.htm
2. Енциклопедія Британіка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.britannica.com/>
3. Колоїз Ж.В. Українська пареміологія : навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Ж.В. Колоїз, Н.М. Малюга, Н.М. Шарманова ; за ред. Ж.В. Колоїз. — Кривий Ріг : КПП ДВНЗ «КНУ», 2014. — 349 с.
4. Лучечко Т.М. Вербальне кодування образу в загадках української та англійської мов : дисертація канд. філол. наук: 10.02.17; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. — Л., 2012. — 190 с.
5. Палашевская И.В. Когнитивно-дискурсивные характеристики английской загадки [Електронний ресурс] / И.В. Палашевская, С.С. Горькина. — Режим доступу : <http://l.jvolsu.com/index.php/en/component/attachments/download/1388>
6. Палашевская И.В. Английская загадка [Електронний ресурс] / И.В. Палашевская, С.С. Кондрашова // Жанри речи. — 2017. — № 1(15). — С. 66-71. — Режим доступу : <https://cyberleninka.ru/article/v/angliyskaya-zagadka>
7. Сендерович С.Я. Морфология загадки [Електронний ресурс]. — М. : Языки славянской культуры. — 2008. — 208 с. — Режим доступу : <https://www.litres.ru/static/trials/00/27/46/00274682.a4.pdf>
8. Archer Taylor. English riddles from oral tradition. New York : Octagon Books, 1977, с. 1951, p. 959 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://books.google.com.ua/books/about/English_Riddles_from_Oral_Tradition.html?id=Kc7YAAAAAAAJ&redir_esc=y
9. Beatrix Potter. The tale of Squirrel Nutkin. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://archive.org/details/taleofsquirrelnu00pottuoft>
10. Georges, Robert A.; Dundes, Alan. "Towards a Structural Definition of the Riddle", Journal of American Folklore, 76(300) (1963), 111–18. DOI: 10.2307/538610, JSTOR 538610. Reprinted in Alan Dundes, Analytic Essays in Folklore (The Hague: Mouton, 1975), pp. 95–102.

REFERENCES

1. Vlastyvosti i vydy spryiniattia. Pertseptivnyi obraz ta yoho vlastyvosti. https://studme.com.ua/177007115129/psihologiya/svoystva_vidy_vospriyatiya_pertseptivnyy_obraz_ego_svoystva.htm
2. Entsyklopediia Brytanika. <https://www.britannica.com/>
3. Koloiz, Zh. V., Maliuha N. M. & Sharmanova N. M. (2014). Ukrainska paremiolohiia: navchalnyi posibnyk dlia studentiv filolohichnykh spetsialnostei vyshchyykh navchalnykh zakladiv. Za red. Zh. V. Koloiz, Kryvyi Rih: KPI DVNZ «KNU», 349 p.
4. Luchechko, T. M. (2012). Verbalne koduvannia obrazu v zahadkakh ukrainskoi ta anhliiskoi mov. Dysertatsiia kand. filol. nauk: 10.02.17, Lviv. nats. un-t im. Ivana Franka, L., 190 p.
5. Palashevskaiia, I. V. & Gorykina, S. S. Kognitivno-diskursivnyie kharakteristiki angliiskoi zagadki. <http://l.jvolsu.com/index.php/en/component/attachments/download/1388>
6. Palashevskaiia, I. V. & Kondrashova, S. S. (2017). Angliiskaia zagadka. *Zhanry rechi*, 2017, №1 (15), pp. 66–71. <https://cyberleninka.ru/article/v/angliyskaya-zagadka>
7. Senderovich, S. Ya. (2008). Morfolohiia zagadki. M.: Yazyki slavianskoi kultury, 208 p. <https://www.litres.ru/static/trials/00/27/46/00274682.a4.pdf>
8. Archer, Taylor (1997). English Riddles from Oral Tradition. New York: Octagon Books, 1977, c1951, p. 959. https://books.google.com.ua/books/about/English_Riddles_from_Oral_Traditio.html?id=Kc7YAAAAAAAJ&redir_esc=y

9. Beatrix, Potter. The Tale of Squirrel Nutkin.

<https://archive.org/details/taleofsquirrelnu00pottuoft>

10. Georges, Robert A. & Dundes, Alan (1963). Towards a Structural Definition of the Riddle, *Journal of American Folklore*, 76 (300), 111–118 DOI:10.2307/538610, JSTOR 538610. Reprinted in Alan Dundes, *Analytic Essays in Folklore* (The Hague: Mouton, 1975), pp. 95–102.

Дата надходження статті до редакції: 22.04.2019.

Прийнято до друку: 19.05.2019.